

ΖΑΓΚΟΡΣΚ, Η ΚΑΡΔΙΑ ΤΟΥ ΡΩΣΙΚΟΥ ΜΥΣΤΙΚΙΣΜΟΥ*

ΤΟ ΖΑΓΚΟΡΣΚ είναι μία βιομηχανική κωμόπολη 111.000 κατοίκων περίπου, σε απόσταση 70 χιλιομέτρων βορειοανατολικά της Μόσχας. Πριν από την Οκτωβριανή Έπανάσταση ονομαζόταν Σεργκίγιεβο από το όνομα του αγίου Σεργίου, πολιούχου όχι μόνο της περιοχής αλλά και πασών των Ρωσιών. Η πόλη προέκυψε από έναν μικρό οικισμό που είχε δημιουργηθεί πλάι στην όχυρωμένη Μονή της Αγίας Τριάδος-Αγίου Σεργίου, από τα πρώτα κιόλας χρόνια της ίδρυσής της, και αναπτύχθηκε δια μέσου των αιώνων στο σημερινό Ζαγκόρσκ. Στις μέρες μας η Μονή αποτελεί το μοναδικό αξιοθέατο της περιοχής, αφού η ίδια ή πόλη δεν παρουσιάζει απολύτως κανένα άλλο ενδιαφέρον.

Το να προσπαθήσεις να επισκεφθείς το Ζαγκόρσκ μόνος αποτελεί έναν μικρό άθλο, έστω κι αν διαθέτεις την απαραίτητη θεώρηση του διαβατηρίου, που χορηγείται εύκολα, αν βέβαια τη ζητήσεις έγκαιρα, προτού αναχωρήσεις για τη Ρωσία· ειδάλλως, επιτοπίως, θα χρειαστεί να αντιμετωπίσεις τις δυσχέρειες μιας δυσκίνητης γραφειοκρατίας. Έχοντας λοιπόν τη θεώρηση, θα πρέπει πρώτα απ' όλα να πληροφορηθείς τον τρόπο μετάβασης στο Ζαγκόρσκ. Όμως η απόκτηση οποιασδήποτε πληροφορίας στη Ρωσία δεν είναι μικρή υπόθεση, πόσο μάλλον όταν αρνείσαι να επισκεφθείς τα διάφορα αξιοθέατα αγεληδόν, αλλά προτιμάς μόνος σου, ακολουθώντας τον δικό σου ρυθμό. Οι τουριστικές αρχές κάνουν το παν για να αποθαρρύνουν τον επίδοξο μεμονωμένο, και γι' αυτό επίφοβο, επισκέπτη που θα έχει το θράσος να θέλει, ούτε λίγο ούτε πολύ, να κάνει την εκδρομή με τα δημόσιας χρήσης μεταφορικά μέσα. Η οποιαδήποτε ερώτησή του προσκρούει σ' ένα άτεγκτο, κατηγορηματικό, αν και ευγενέστατο «νιέτ», ικανό να αποτρέψει δια παντός και τον πιο πεισματάρη εκδρομέα. Το «νιέτ» είναι η ρωσική λέξη κλειδί που ανοίγει στο πουθενά, που σου καταρρακώνει το ήθικλο και σε απογοητεύει έντελως. Εντούτοις η εκδρομή στο Ζαγκόρσκ θα σε αποζημιώσει τόσο πολύ, ώστε αξίζει τον κόπο να την επιχειρήσεις, ακόμα και να τη διακινδυνεύσεις, στην περίπτωση που δεν έχεις πάρει θεώρηση του διαβατηρίου. Γιατί η πιθανότητα να σε σταματήσει κάποιος αστυνομός στο δρόμο είναι ελάχιστη, φτάνει βέβαια να μην πηγαίνεις γυρεύοντας, αλλά να αποφεύγεις κάθε όργανο της τάξης, όταν το διακρίνεις από μακριά. Πάντως, στη χειρότερη περίπτωση, θα έχεις την αλησμόνητη, φαντάζομαι, εμπειρία ρωσικού κρατητηρίου – δεν παρουσιάζεται δα και τόσο συχνά μια τέτοια ευκαιρία – και φυσικά σίγουρη την απέλαση, που λίγο σε νοιάζει, ιδίως όταν έτσι κι αλλιώς σκοπεύεις την επομένη να αναχωρήσεις από τη Ρωσία.

Όταν, λοιπόν, κατορθώσεις να κάμψεις τη σθεναρή άρνηση των διαφόρων τουριστικών παραγόντων να σε πληροφορήσουν για το πώς να πās στο Ζαγκόρσκ, μαθαίνεις ότι για την πόλη αυτή υπάρχει ένα τρένο που αναχωρεί από το σταθμό του Γιαροσλάβ. Από εκεί και πέρα αρχίζει μια νέα περιπέτεια για να βρεις που εκδίδονται τα εισιτήρια και να μπορέσεις στοιχειωδώς να συνεννοηθείς όχι μόνο με τον αρμόδιο υπάλληλο αλλά και με οποιονδήποτε κυκλοφορεί στο σταθμό, αφού οι Ρώσοι έννοούν να μην καταλαβαίνουν καμία ξένη γλώσσα. Έδω θα βοηθήσει και πάλι το περιώνυμο έλληνο δαιμόνιο που μάς κάνει, έμας τους Έλληνες, να καταλαβαίνουμε τους πάντες, ακόμα κι όταν αυτοί δεν μάς καταλαβαίνουν, και βέβαια η διάθεση των Ρώσων να σε εξυπηρετήσουν. Από τη στιγμή που θα ανακαλύψεις επί τέλους το κατάλληλο εκδοτήριο εισιτηρίων για το Ζαγκόρσκ, θα πρέπει να μάθεις τις ώρες αναχώρησης των τρένων – για τις ώρες επιστροφής ούτε που να γίνεται βέβαια λόγος –, την αποβάθρα απ' όπου αναχωρεί το τρένο και διάφορες άλλες μικρολεπτομέρειες ικανές να σου φάνε το μισό πρωινό. Και πάλι θα πρέπει να είσαι κι από πάνω τουλάχιστον περήφανος που τα κατάφερες τόσο γρήγορα.

*Ο σιδηροδρομικός σταθμός του Γιαροσλάβ βρίσκεται σε μια γειτονιά της βόρειας Μό-

σχας, στὸν ἴδιο ἀκριβῶς δρόμο ἀπ' ὅπου ξεκινοῦν δύο ἄλλες σιδηροδρομικὲς γραμμές, ἡ μία γιὰ τὸ Λένινγκραντ καὶ ἡ ἄλλη γιὰ τὸ Καζάν. Ὁ διπλανὸς σταθμὸς τοῦ Λένινγκραντ, μὲ τὴ νεοκλασικὴ πρόσοψη, χρονολογεῖται ἀπὸ τὸ 1840 καὶ εἶναι ὁ παλαιότερος ἀπὸ τοὺς τρεῖς. Κοιτάζοντας κανεῖς τὸ κιντρινωπὸ κτίριο μὲ τοὺς λευκοὺς κίονες, ποὺ τοῦ δίνουν ὄψη ἀρχαιοελληνικοῦ ναοῦ, δὲν δυσκολεύεται νὰ βρεθεῖ μὲ τὴ φαντασία του στὴν ἐποχὴ ποὺ ἡ Ἄννα Καρένινα ἔπαιρνε τὸ τρένο γιὰ τὴν Ἁγία Πετρούπολη. Ὁ σταθμὸς τοῦ Καζάν, ποὺ βρίσκεται στὴν ἀπέναντι μεριὰ τοῦ δρόμου, χτίστηκε γύρω στὰ 1915 καὶ φέρει ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ δείγματα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ καιροῦ του. Ὅσο γιὰ τὸ κτίριο τοῦ σταθμοῦ τοῦ Γιαροσλάβ, αὐτὸ εἶναι ἓνα τυπικότερο δείγμα τοῦ νεωτεριστικοῦ ρυθμοῦ (ἄρ-νουβώ) μὲ στοιχεῖα νεογοτθικοῦ ρομαντισμοῦ. Χτίστηκε στὰ 1902 καὶ μᾶς φέρνει στὴ μνήμη τὸν παραμυθένιο κόσμο τῶν ἀδελφῶν Γκρίμ, ὁ ὁποῖος βρίθει ἀπὸ κακόμορφες μάγισσες, ποὺ ζοῦν σὲ κάστρα μὲ τὴ μορφή χριστουγεννιάτικων ζαχαρωτῶν.

Ὁ σταθμὸς τοῦ Γιαροσλάβ εἶναι ἡ ἀφετηρία τοῦ μυθικοῦ ὑπερσιβηρικοῦ σιδηροδρόμου. Γύρω στὰ δύο ἑκατομμύρια ταξιδιώτες διακινοῦνται ἡμερησίως ἀπὸ ἐδῶ. Ὅλες οἱ περιέργες φυλὲς τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης δίνουν τὸ παρὼν τους, κάνοντας τὸ σταθμὸ αὐτὸ νὰ παίρνει ἀνατολίτικη χροιά. Κι ὅλα αὐτὰ τὰ πλήθη μὲ τὰ τονισμένα ζυγωματικὰ καὶ τὰ σχιστὰ μάτια μετακινοῦνται καὶ συνομιλοῦν, θὰ ἴλεγε κανεῖς, ἐντελῶς σιωπηλά. Ἐκεῖνο ποὺ κάνει ἰδιαίτερη ἐντύπωση στὸν Ἕλληνα ταξιδιώτη εἶναι ἡ βαθιὰ – δὲν θὰ ἦταν ὑπερβολὴ νὰ τὴ χαρακτηρίσω ἐσωτερικὴ – σιωπὴ ποὺ βασιλεύει παντοῦ στὴ Μόσχα. Κι ὅμως οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶναι ἀμίλητοι οὔτε κλειστοί, κάθε ἄλλο μάλιστα. Στὸ σταθμὸ διαφορὲς μπάμπουσκες, οἱ ἀρχετυπικὲς ρωσίδες γιαγιάδες, μὲ τὸ τσεμπέρι στὸ κεφάλι, τὰ φτενὰ φορέματα μὲ τὶς κλάρες καὶ τὴν ἀγαθοσύνη ποὺ ἔχει προσδώσει στὴν ἔκφρασή τους αἰώνων ὑπομονή, ξεροσταλιάζουν ὄρθιες, ὄριες ὀλόκληρες, μέσα στὸ αὐγουστιάτικο μοσχοβίτικο ψύχος, γιὰ νὰ πουλήσουν μερικὰ χρυσάνθεμα ἢ γλαδιόλες. Ἄν καὶ στὴ Μόσχα δὲν συναντᾶει κανεῖς ἀνθοπωλεῖα, οἱ Ρῶσοι τρελαίνονται γιὰ τὰ λουλούδια. Δὲν ὑπάρχει ἀνδριάντας στοὺς δρόμους ἢ στὶς πλατεῖες ἢ σὲ ὁποιοδήποτε ἄλλο δημόσιο χῶρο ποὺ νὰ μὴν ἔχει φρέσκα λουλούδια στὸ βάζο του. Καὶ πάμπολλα εἶναι τὰ ζευγαράκια ὅπου ἡ ντάμα κρατᾶει μὴν ἀνθοδέσμη, ἄσχετα ἂν αὐτὴ εἶναι τυλιγμένη σὲ ἐφημερίδα ἢ στὴν καλύτερη περίπτωσι σὲ φτηνὸ χαρτί. Οἱ Ρῶσοι τρελαίνονται ὅμως καὶ γιὰ τὰ παγωτά, τὰ ὁποῖα καταναλώνουν σὲ τεράστιες ποσότητες, ἀκόμα καὶ τὸ χειμῶνα. Οὐρὲς ὀλόκληρες σχηματίζονται στὸ σταθμὸ μπροστὰ ἀπὸ τοὺς παγωτατζήδες ποὺ δὲν προλαβαίνουν νὰ πουλᾶνε.

Τὸ Ζαγκόρσκ εἶναι ὁ εἰκοστὸς ἔβδομος σταθμὸς μιᾶς τοπικῆς γραμμῆς ποὺ παρουσιάζει ἐξαιρετικὴ κίνηση. Τὸ τρένο, ποὺ κάνει πάνω ἀπὸ δύομισὶ ὥρες γιὰ νὰ διανύσει τὰ 70 χιλιόμετρα ἀπὸ τὴ Μόσχα, εἶναι ἀρκετὰ παλιὸ καί, τὸ χειρότερο, πολὺ βρόμικο καὶ πάντως τὸ ἐντελῶς ἀντίθετο ἀπὸ αὐτὸ ποὺ θὰ περίμενε κανεῖς σὲ μιὰ τόσο ἰσχυρὴ καὶ μεγάλη χώρα. Νά γιατί οἱ ἀρχὲς κάνουν τὸ πᾶν γιὰ νὰ μεταπείθουν τοὺς ξένους περιηγητὲς νὰ ταξιδεύουν μόνοι τους, χρησιμοποιώντας τὰ δημόσια μεταφορικὰ μέσα. Οἱ ἐπιβάτες μέσα στὸ τρένο εἶναι πατεῖς με πατῶ σε. Λίγο ἀκόμα καὶ θ' ἀρχίσουν νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὰ παράθυρα γιὰ νὰ ἀνέβουν οἱ ἄλλοι ποὺ περιμένουν στοὺς ἐνδιάμεσους σταθμούς. Κάθε ἄλλο παρὰ εὐχάριστο εἶναι νὰ ταξιδεύεις δύο καὶ πλέον ὥρες στοιβαγμένος σὰν σαρδέλα. Οἱ ἄνθρωποι ὅμως φαίνονται νὰ ἀντιμετωπίζουν αὐτὴ τὴν κατάστασι μὲ τὴν ἴδια στωικότητα ποὺ ἀντιμετωπίζουν καθημερινὰ καὶ τὶς τεράστιες οὐρὲς στὰ καταστήματα, παρόλο ποὺ ἐδῶ ἔχουμε νὰ κάνουμε μ' ἓνα ταξίδι.

Ἡ φύση ἔξω ἀπὸ τὸ παράθυρο εἶναι ἀρκετὰ μονότονη. Ἡ γῆ, πλατιὰ καὶ πλούσια, ἀπλώνεται μέχρις ἐκεῖ ὅπου φτάνει τὸ βλέμμα μας, μὲ ἐλαφρὲς καμπυλότητες καὶ πάμπολλες ὑποτυπώδεις λιμνοῦλες (μεγάλοι νερόλακκοι θὰ ἔλεγε κανεῖς), γύρω ἀπὸ τὶς ὁποῖες ὑπάρχουν πάντοτε φαράδες. Οἱ πόλεις, ὅπου σταματᾶει γιὰ λίγο τὸ τρένο, φαίνονται ὅλες τους οὐδέτερες καὶ χωρὶς κανένα ἐνδιαφέρον.

Εὐτυχῶς ποὺ ὑπάρχουν τὰ ὑπέροχα ρωσικὰ δάση γιὰ νὰ διασκεδάσει ἡ ματιὰ μας. Σπάνια στὴ ζωὴ μου εἶδα πιὸ χλοερά, πιὸ δροσερὰ δάση. Ὅλων τῶν λογίων οἱ ἀποχρώσεις τοῦ πράσινου, μὲ προεξάρχοντα τὸν τόνο τοῦ ὀλόφωτο πράσινου τοῦ φυλλώματος τῶν σημύδων, ποὺ, μὲ τοὺς φιλόλιγνους ἀσημένιους κορμούς τους, γραμμώνουν κάθετα τὸ τοπίο ποὺ ξετυλίγεται γοργὰ ἔξω ἀπὸ τὸ παράθυρο τοῦ τρένου.

Ἦδη ἀπὸ τὸν παλαιοκαιρίτικο σταθμὸ τοῦ Ζαγκόρσκ, μὲ τὴν ὄψη σταθμοῦ ἀπομακρυσμένης ἐπαρχίας, ἂν καὶ τόσο κοντὰ στὴ Μόσχα, ἀντικρίζει κανεὶς νὰ ξεπροβάλλουν στὸ βάθος μέσα ἀπὸ τὰ δέντρα οἱ τεράστιοι γαλάζιοι καὶ χρυσαφένιοι τροῦλοι τοῦ μοναστηριοῦ, πού, μὲ τὸ ἰδιόρρυθμο σχῆμα τους, παραπέμπουν σὲ ἐποχὲς ταταρικής κυριαρχίας. Στὸν ταξιδιώτη πού ἐπισκέπτεται γιὰ πρώτη φορὰ τὴν περιοχὴ τῆς Μόσχας κάνει μεγάλη ἐντύπωση τὸ πόσο λίγο εὐρωπαϊκὴ εἶναι αὐτὴ καὶ τὸ πόσο βαθιὰ τὴν ἔχει σφραγίσει ἡ Ἀνατολή.

*Μέρος τῶν ἀνατολικῶν τειχῶν τῆς Μονῆς
μὲ τὴ μνημειακὴ πύλη τους.*

Ἡ διαδρομὴ μὲ τὰ πόδια ἀπὸ τὸ σιδηροδρομικὸ σταθμὸ ἕως τὸ μοναστήρι εἶναι σύντομη καὶ εὐχάριστη. Ἐδῶ κι ἐκεῖ συναντᾶται ἀκόμη κανεὶς μερικὰ παραδοσιακὰ ξύλινα σπίτια πού ξέφυγαν πρὸς τὸ παρὸν ἀπὸ τὴν ἰσοπεδωτικὴ λαίλαπα τοῦ σοσιαλιστικοῦ ρεαλισμοῦ, πού γέμισε ὅλες τὶς χῶρες τοῦ ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ μὲ τὰ τόσο χαρακτηριστικὰ ἀπρόσωπα καὶ παγερὰ οἰκοδομήματά του. Τὰ πάντα εἶναι πνιγμένα στὸ πράσινο. Καὶ ξαφνικά, σὲ μιὰ στροφὴ τοῦ δρόμου πού κατηφορίζει μαλακά, παρουσιάζεται στὰ ἐκπληκτα μάτια μας, σ' ἓνα χαμηλότερο ἐπίπεδο, ὀλόκληρο τὸ ἐντυπωσιακότατο σύμπλεγμα τῆς Λαύρας τῆς Ἁγίας Τριάδος μὲ τὰ διάφορα ἑτερόκλητα καὶ γραφικὰ τῆς κτίσματα, περιτριγυρισμένα ἀπὸ τείχη, ὅπως ἄλλωστε συμβαίνει μὲ ὅλα τὰ ρωσικὰ μοναστήρια, ἀκόμα κι ὅταν αὐτὰ βρίσκονται μέσα σὲ πόλεις, μόνο πού στὸ Ζαγκόρσκ εἶναι ὀλόλευκα.

Πλησιάζοντας στὰ τείχη, περνᾶμε μπρὸς ἀπὸ δύο ὠραιότατες ἐκκλησίες, πάλλευκες σὰν περιστερές, πού γιὰ τὰ ρωσικὰ δεδομένα πρέπει νὰ τὶς θεωρήσουμε ἐξωκλήσια, ἀφοῦ ἡ ρωσικὴ τέχνη ἐν γένει τόσο πολὺ ἀρέσκεται σὲ πομπώδεις ἐκφράσεις. Εἶναι κτίσματα τοῦ 16ου - 17ου αἰῶνα καὶ ἡ μία εἶναι ἀφιερωμένη στὴν ἁγία Παρασκευή, πού πολὺ λατρεύεται στὴ Ρωσία. Ἀπὸ μία ἐπιβλητικότερη πυργωτὴ πύλη, μπαίνουμε στὸν κῆπο τοῦ μοναστηριοῦ μὲ τὰ πανύψηλα δέντρα. Ἡ ματιὰ

Ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Τριάδος (1422-23), ὅπου φυλάσσεται τὸ σκῆνωμα τοῦ ἁγίου Σεργίου τοῦ Ραντονέζ.

μας ξαφνιάζεται ευχάριστα από το πολύχρωμο συνονθύλευμα αλλόκοτων κτισμάτων, που όμως τελικά δένουν μεταξύ τους και καταφέρνουν μάλιστα να συνυπάρχουν αρμονικά εντός των τειχών. Όλα τους βαμμένα με έντονα τριανταφυλλένια, γαλάζια, φιστικιά και κόκκινα χρώματα, μοιάζουν μόλις να ξεπηδήσαν από τις εικονογραφημένες σελίδες ενός όμορφου, παλιού σλάβικου παραμυθιού.

Η Λαύρα της Αγίας Τριάδος ιδρύθηκε από τον άγιο Σέργιο του Ραντονέζ το 1340, στα χρόνια της ταταρομογγολικής κυριαρχίας, όποτε άρχισε να διαμορφώνεται μια κάποια έθνικη συνείδηση στον ρωσικό λαό. Έκτοτε, σημαντικές σελίδες της ρωσικής ιστορίας γράφτηκαν με επίκεντρο αυτή τη Μονή, ή οποία στάθηκε, αιώνες ολόκληρους, όχι μόνον πνευματικός φάρος ορθόδοξης ακτινοβολίας αλλά και ξακουστό κρεμλίνο, δηλαδή φρούριο, και στρατηγικό σημείο στα βορειοανατολικά της Μόσχας. Πρώτο κτίσμα της Μονής υπήρξε ο όμώνυμος ναός της Αγίας Τριάδος, που είχε ανεγερθεί από τον άγιο Σέργιο. Το 1408 οι Τάταροι κατέστρεψαν τη Μονή, ή οποία ανοικοδομήθηκε εκ βάθρων το 1409. Το 1422-23 ανεγέρθηκε ο νέος καθεδρικός ναός της Αγίας Τριάδος, και από τότε ή Μονή δέν έπαψε να πλουτίζεται δια μέσου των αιώνων με όλοένα και πιό επιβλητικά οικοδομήματα. Αρχικά τó μοναστήρι περιβαλλόταν από ξύλινο τείχος. Ανάμεσα στα 1540 και 1550 χτίστηκαν τά πέτρινα τείχη με τούς δώδεκα πύργους, τά όποια θεωρήθηκαν στην εποχή τους άριστούργημα της ρωσικής όχυρωματικής τέχνης. Το 1608-10 τά τείχη αυτά άντιστάθηκαν έπιτυχώς στη πολωνολιθουανική πολιορκία. Τόν 16ο αιώνα ή Μονή διέθετε ήδη τεράστιες έκτάσεις γαιών, άπέραντη στρατιά δουλοπαροίκων και εισέπραττε άνυπολόγιστα εισοδήματα. Σύμφωνα με κατάστιχα τού 1752, ή Μονή έμφανίζεται να κατέχει 200.000 νετσιατίνες, δηλαδή πάνω από δύο έκατομμύρια στρέμματα γής, και να έχει στη δούλεψη ή της 106.000 δουλοπάροικους.

Ό μεγάλος πλούτος της Μονής της επέτρεψε να προσκαλέσει περίφημους αρχιτέκτονες, όνομαστούς ζωγράφους από τη Μόσχα και τó Γιαροσλάβ, βιοτέχνες από τó Πσκώβ και τοπικούς καλλιτέχνες για τήν άνέγερση διαφόρων κτιρίων και τόν έξωραϊσμό τους, έτσι ώστε να καταστεί επίσης, εκτός από πνευματικό κέντρο, λαμπρό καλλιτεχνικό φυτώριο. Έτσι σήμερα στη Μονή, χάρη στην προσθήκη διαφόρων κτισμάτων άνά τούς αιώνες, μπορεί κανείς να παρακολουθήσει όλόκληρη τήν εξέλιξη της ρωσικής τέχνης, από τήν άνστηρή και πιό ιερατική έκφραση των πρώτων καθαρά έθνικών άγιογράφων έως τήν όλο έξωτερικότητα, φλύαρη και βαρυφορτωμένη τεχνοτροπία τού τοπικού μπαρόκ. Από τó 1920, με άπόφαση τού Λένιν, ή Μονή έπαψε να λειτουργεί ως τέτοια και μετατράπηκε σέ μουσεϊο. Έντούτοις τó ιεροδιδασκαλείο της, που ιδρύθηκε τó 1742, παραμένει μέχρι σήμερα ή κυριότερη Θεολογική Σχολή της Σοβιετικής Ένωσης.

Από τά διάφορα οικοδομήματα της Μονής, με τήν πρώτη, επιβάλλεται λόγω διαστάσεων ό καθεδρικός ναός της Αναλήψεως της Θεοτόκου (1559-85), που χτίστηκε κατά διαταγή τού τσάρου Ίβαν Δ΄ τού Τρομερού (1530-1584) για να διαιωνιστεί ή άνάμνηση της νίκης του στο Καζάν και στο Άστραχάν, αλλά τοιχογραφήθηκε μόλις τó 1684. Ό ναός αυτός, που δεσπόζει με τόν όγκο του, συνθλίβοντας όλα τά γύρω του κτίσματα, έχει έναν τεράστιο ταταρικό, χρυσαφένιο τρούλο στο κέντρο και τέσσερις μικρότερους γαλάζιους τρούλους, διακοσμημένους με χρυσά άστέρια, στίς τέσσερις άκρες του. Έξω από τó ναό και μπρός από τη δυτική του πλευρά, σώζεται τó ταφικό μνημείο τού Μπόρις Γκοντουνώφ (†1605) και της οικογένειάς του.

Άλλα ενδιαφέροντα μνημεία είναι ή εκκλησία τού Αγίου Πνεύματος (1476-77), με τó μεταγενέστερο καμπαναριό της που τελειώνει στον χαρακτηριστικό σέ σχήμα βολβού τρούλο, βαμμένο γαλάζιο, και που χρησίμευσε επίσης ως παρατηρητήριο, τó νοσοκομείο με τó παρεκκλήσι των Αγίων Ζωσιμᾶ και Σάββα

Μερική άποψη τού καθεδρικού ναού της Αναλήψεως της Θεοτόκου (1559-85).

(1635-37), τὸ μητροπολιτικὸ μέγαρο (16ος-18ος αἰ.), τὸ μπαρόκ παρεκκλήσι τοῦ φρέατος (17ος αἰ.), τὰ ἀρκετὰ διακριτικὰ βασιλικὰ ἀνάκτορα (τέλη τοῦ 17ου αἰ.), ἡ πολυτελέστατη καὶ φανταχτερὰ διακοσμημένη τράπεζα (1686-92) καὶ ἓνα ὕψους 88 μέτρων πεντά-
 ὄροφο καμπαναριό (1740-69). Ἐξάλλου σὲ πτέρυγα τῶν παλιῶν κελιῶν, κατάλληλα διαρρυθμισμένη, λειτουργεῖ διαρκῆς ἔκθεση ρωσικῶν εἰκόνων καὶ ἐπι-
 πλων ἀπὸ διάφορα ἀρχοντόσπιτα τῆς περιοχῆς, καθὼς καὶ ἓνα ἐνδιαφέρον μουσεῖο ξυλόγλυπτων εἰδῶν λαϊκῆς τέχνης, ποὺ περιλαμβάνει μία ὑπέροχη συλλογὴ παραδοσιακῶν ξύλινων παιχνιδιῶν.

Ἀνάμεσα στὴν πληθώρα ὅμως τῶν μνημείων τῆς Μονῆς, πού, λόγω διαστάσεων καὶ βαρυφορτωμένης διακόσμησης, ἐντυπωσιάζουν μᾶλλον παρὰ τέρπουν αἰσθητικὰ, ξεχωρίζει μὲ τὴν ἀπλότητά του ὁ περι-
 καλλῆς καθεδρικός ναὸς τῆς Ἁγίας Τριάδος (1422-

Ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (1476-77).

23), κυριότερο ἀξιοθέατο τοῦ μοναστηριοῦ καὶ ἐπίκεντρο λαϊκοῦ προσκυνήματος, ἐξαι-
 τίας τοῦ σκηνώματος τοῦ ἁγίου Σεργίου, τὸ ὁποῖο φυλάσσεται σ' αὐτόν. Ὁ ἅγιος Σέργιος, κατὰ κόσμον Βαρθολομαῖος, ὁ πατέρας τῆς ρωσικῆς πνευματικότητος, εἶδε τὸ φῶς στὸ Ροστῶβ τὸ Μέγα στὶς 3 Μαΐου 1314. Οἱ γο-
 νεῖς του Κύριλλος καὶ Μαρία ἦσαν πλούσιοι βογιάροι ποὺ μὲ τὰ χρόνια ἔχασαν τὴν περι-
 ουσία τους. Ὁ νεαρὸς Βαρθολομαῖος τὸ 1328 ἐγκατέλειψε τοὺς γονεῖς του καὶ κατέφυγε στὸ Ραντονέζ. Μετὰ τὸ θάνατο τῶν γονιῶν του τὸ 1334, σὲ ἡλικία εἴκοσι ἐτῶν, ἀποσύρ-
 θηκε σὲ ἓνα δάσος καὶ τὸ 1337 ἐκάρη μοναχὸς καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα Σέργιος. Τὸ 1340 ἱδρυσε τὸ κοινόβιο τῆς Ἁγίας Τριάδος, ποὺ ὑπῆρξε ὁ πυρήνας τῆς σημερινῆς Μονῆς τοῦ Ζαγκόρσκ. Ἀπεβίωσε στὶς 25 Σεπτεμβρίου 1392, σὲ ἡλικία 78 ἐτῶν, καὶ ἐνταφιάστηκε στὸ δάπεδο τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Τριάδος ποὺ ὁ ἴδιος εἶχε ἀνεγείρει. Τὸ 1422 ὁ Σέργιος ἀνακηρύχθηκε ἅγιος. Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτῆ, ἔγινε ἡ ἀνακομιδῆ τῶν λειψάνων του στὸν νέο πιά καθεδρικό ναό, ποὺ μόλις εἶχε χτιστεῖ

Τὸ πεντάροφο καμπαναριό (1740-69).

ὕστερα ἀπὸ τὴν ὄλοσχερῆ καταστροφὴ τῆς Μονῆς ἀπὸ τοὺς Τατάρους τὸ 1408.

Ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Τριάδος, μὲ τοὺς χρυσαφένιους τρούλους του νὰ λάμπουν σὲ ὅποιε-
 δήποτε καιρικὲς συνθῆκες, ἀποτελεῖ σπάνιο δεῖγμα μνημείου χτισμένου μὲ πωρόλιθο. Ἀρχικὰ εἶχε τοιχογραφηθεῖ ἀπὸ ομάδα καλλιτεχνῶν, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν περίφημο ἀγιο-
 γράφο Ἄντρέι Ρουμπλιώφ (1370; – περ. 1430) καὶ τὸν μαθητὴ του Δανιήλ. Οἱ σημερινὲς τοιχογραφίες του ὅμως χρονολογοῦνται ἀπὸ τὸ 1635. Τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ναοῦ εἶναι μεγα-
 λειῶδες ἀλλὰ καὶ συνάμα κατανυκτικό, καθὼς εἶναι βυθισμένο στὸ ὑποβλητικὸ ἐκεῖνο μι-
 σσοκόταδο ὄλων τῶν ὀρθόδοξων ἐκκλησιῶν, ποὺ κάνει τὶς εἰκόνες νὰ χρυσίζου ἀκόμα
 πὺ μυστηριακὰ στὸ ταπεινὸ φῶς τῶν κεριῶν καὶ τῶν καντηλιῶν. Τὸ πανύψηλο τέμπλο
 του ἀποτελεῖται ἀπὸ σαράντα δύο εἰκόνες, ποὺ ἀποδίδονται στὴ Σχολὴ τοῦ Ρουμπλιώφ. Στὰ δεξιὰ του ἐκτίθεται σὲ προσκύνημα τὸ σκῆνωμα τοῦ ἁγίου Σεργίου, μπρὸς ἀπὸ τὸ ὁποῖο ξετυλίγεται μία ἀτέλειωτη σειρὰ προσκυνητῶν. Ἡλικιωμένοι ἀλλὰ καὶ πάρα πολλοὶ
 νεοὶ ἔρχονται νὰ προσευχηθοῦν στὸν μεγάλο πατέρα τῆς ρωσικῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ λά-

Τὸ νοσοκομεῖο τῆς Μονῆς μετὰ τὸ παρεκκλήσι τῶν Ἁγίων Ζωσιμᾶ καὶ Σάββα (1635-37).

βουν εὐλογία. Ἡ μέρα ποὺ ἐπισκεφθήκαμε τὴ Μονὴ ἦταν ἐργάσιμη, κι ὅμως ὅσο παραμείναμε ἐκεῖ δὲν ἔπαψαν νὰ συρρέουν προσκυνητές. Ἐναλλασσόμενοι ἱερεῖς φέλνουν συνεχῶς τὰ ἅγια λείψανα σὲ μυστικὸ διάλογο μὲ μιὰ χορωδία. Ἐξω ἀπὸ τὸ ναὸ ἓνα εἰδικὸ περίπτερο πουλάει τὰ συνήθη σὲ τέτοια μέρη ἐκκλησιαστικὰ ἐνθουμήματα, κυρίως χάρτινες γλυκερὲς εἰκονίτσες καὶ φτηνὰ σταυρουδάκια.

Ἡ ξαφνικὴ μπόρα ποὺ ἔπεσε ὅσο ἤμασταν μὲς στὸ ναὸ ξέπλυνε τὰ πάντα, καὶ τὰ δέντρα τοῦ περιβάλου φάνταξαν ἀκόμα πιὸ χλοερά. Ἐξω ἀπὸ τὴ Μονὴ εἶχαν καταφθάσει κι

ἄλλα ἐκδρομικὰ πούλμαν κυρίως μὲ ρώσους προσκυνητές. Κάναμε ὀλόκληρο τὸ γύρο τῶν καλοσυντηρημένων τειχῶν. Ἀπὸ ἓνα παρακείμενο ὑψωματάκι ἀτενίσαμε γιὰ τελευταία φορὰ τοὺς τρούλους τῆς Μονῆς νὰ χρυσίζουσι μὲ φόντο ἓναν δραματικὸ οὐρανό, ὅπου βαριά μπαμπακερὰ σύννεφα κυνηγοῦσαν ἄλλα πιὸ ἀργοκίνητα, μολυβένια. Τὸ βραδινὸ τρένο τῆς ἐπιστροφῆς ἦταν αὐτὴ τὴ φορὰ σχεδὸν ἄδειο, ἀφοῦ τέτοιαν ὥρα ὅλοι ἐπιστρέφουν σπίτι τους ἀπὸ τὶς ἐργασίες τους στὴ Μόσχα καὶ λίγοι κάνουν τὴν ἀντίθετη διαδρομὴ. Στὸ σταθμὸ τοῦ Γιαροσλάβ ξαναβρεθήκαμε μέσα στὸ σιωπηλὸ πλῆθος τῆς μεγαλούπολης, ποὺ μᾶς παρέσυρε πρὸς τὴν πλησιέστερη εἴσοδο τοῦ μετροῦ μὲ τοὺς δαιδαλώδεις διαδρόμους.

Ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Τριάδος (1422-23), ὅπου φυλάσσεται τὸ σκῆνωμα τοῦ ἁγίου Σεργίου τοῦ Ραντονέζ, καὶ στὸ βάθος ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (1476-77).

* Τὸ κείμενο αὐτὸ πρωτοδημοσιεύτηκε στὸ περιοδικὸ *ΕΜΕΙΣ*. Ὁ κόσμος τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας, τχ 19, Μάρτιος 1989, σσ. 55-58.

Ἡ ἡμερήσια ἐκδρομὴ στὸ Ζαγκόρσκ πραγματοποιήθηκε τὴν 9ῃ Αὐγούστου 1988.